

TOPOTÉKA

Helyi közösségek részvétele a magánjellegű dokumentumok megőrzésében és megosztásában*

A topotéka kifejezés csupán néhány éve jelent meg a múltjuk iránt érdeklődők fogalomkészletében. Hallatán a bibliotéka, apotéka, pinakotéka vagy videotéka szavakra asszociálunk, de ha ismerjük is az összetett szó két görög eredetű tagjának, a toposznak és a tékának a jelentését, nagy valószínűséggel nem egy internetes alkalmazásra fogunk gondolni. A topotéka¹ ugyanis olyan online archívum jelölésére szolgál, amely lehetőséget ad egy adott közösség múltjára vonatkozó, magánkézben lévő dokumentumok virtuális megőrzésére, egyesítésére, megjelenítésére és egymással való megosztására. A platform ötlete 2010-ben Ausztriában született meg, magyarországi létrejöttét, illetve nemzetközi beágyazódását az Európai Unió Kreatív Európa programja által támogatott pályázatnak köszönheti, amelynek egyik fontos célkitűzése volt a topotékák európai kiterjesztése. Budapest Főváros Levéltára a projekt résztvevőjeként a munkacsomag tevékenységét koordinálta, a koordinátori feladatokkal megbízva e sorok íróját. A négyéves projektidőszak során az ausztriai és európai topotékák együttes száma hatszorosára nőtt!

A topotéka ötletének megszületése

A topotéka internetes platform magánkezdeményezésből jött létre. Az ausztriai ötletgazda, Alexander Schatek a bécsi Praterre vonatkozólag fényképek, belépőjegyek, szórólapok, programfüzetek, térképek gazdag gyűjteményével rendelkezett, amelyet szeretett volna virtuálisan archiválni, rendszerezni és mások számára is elérhetővé tenni. A kivitelezés során fő szempontként szerepelt, hogy a digitális tartalmak megjelenése az adatbázisban minél egyszerűbb legyen, de még megfeleljen a nemzetközi levéltári, így az ISAD (G) szabványnak. A digitalizált képi vagy írott dokumentumok, filmek, fényképek mögött egy egyszerű adatbázis található, amely a legfontosabb adatokat (időpont, hely, esemény, személyek, megjegyzés) tartalmazza. Az egyszerű, mégis szakszerű alkalmazásnak köszönhetően a nem levéltáros szakemberek is közzé tudták tenni és metaadatokkal tudták ellátni gyűjteményük darabjait.

Az online platform technikai kivitelezése során Schatek felvette a kapcsolatot az Alsó-Ausztriai Tartományi Levéltárral (Niederösterreichisches Landesarchiv,

* Az összefoglaló a Magyar Történelmi Társulat 2018. augusztus 14–16-i, A hely embere – az ember „helye”. Emberközpontú történetírás – helytörténeti kutatás című konferenciáján elhangzott előadás szerkesztett, kibővített változata.

¹ A topotéka elérhetősége: www.topothek.at/en

St. Pölten)², levéltári szakmai rendezvényeken mutatta be a 2010-ben a Praterre vonatkozó gyűjteményével megnyitott topotéka platformot³. A topotékának így rövid időn belül híre kelt, lelkes gyűjtők, a lakóhelyük történelme iránt érdeklődők jelezték, hogy éppen ilyen internetes lehetőséget keresnek, és szívesen kapcsolódnának a kezdeményezéséhez, megosztandó a tulajdonukban lévő, településük múltját megörökítő írott és képi dokumentumokat, fényképeket. A topotéka platform 2011-ben már meg is kapta az első elismerést Alsó-Ausztriában.

Míndeközben a működtetés alapelveit is kidolgozták. A platformhoz magán-személy, település, egyesület vagy vállalkozás is csatlakozhat. Az egyes topotékák gondozását, az adminisztrációs felület kezelését a közösségen belül néhány önkéntes végzi, tehát csak az arra jogosultak tölthetnek fel digitális tartalmakat az adott topotékába. Az adminisztrátorok számára az admin felület kezeléséhez kézikönyv áll rendelkezésre, illetve az üzemeltető néhány órás tanfolyamot biztosít a feltöltés és adatbázis-építés menetének elsajátítására. Ahhoz, hogy valaki magára tudja vállalni ezt a feladatot, rendelkeznie kell bizonyos szabadidővel is: nem véletlen, hogy a topotéka adminisztrátorok többsége Ausztriában a nyugdíjas korosztályból kerül ki. Az eredeti dokumentum tulajdonosának minden esetben nyilatkoznia kell annak jogtisztaságáról, illetve az adminisztrátorok megtagadhatják a sértő tartalmak közzétételét. Mindkét szabály fontos különbséget jelent a közösségi médiákkal szemben. Lényeges alapelv továbbá, hogy a topotékán digitálisan közzétett dokumentum, fénykép, videó stb. tulajdonjoga, illetve eredetije továbbra is a tulajdonosnál marad, csak a digitalizálás idejére adja át a topotéka adminisztrátornak. A felületre feltöltött tartalmat nem szükséges publikálni, a topotéka csupán archívumként is szolgálhat. A digitális képek letöltésének engedélyezéséről, illetve korlátozásáról az eredeti dokumentum tulajdonosa dönt, az adminisztrátor felületen ennek megfelelően állítják be ezt a menüpontot.

Egy új topotéka létrehozásának, az online felület üzemeltetésének, a szükséges informatikai fejlesztéseknek azonban költségvonzata is van. A csatlakozni kívánó közösségek a település nagyságától függően egyszeri installációs díjat és éves fenntartási díjat fizetnek. Ezeket a költségeket Ausztriában általában az önkormányzatok vállalják magukra. (Az európai uniós projekt keretében létrejött topotékák esetében külön szabályozás érvényesült, erről később esik szó.) A csatlakozni kívánó közösségek topotékái 50 feltöltött dokumentum után válnak mindenki számára elérhetővé az interneten.

Egy topotéka nyilvánossá tételéhez mindig egy nyitó rendezvény, az úgynevezett *Bring your history!* (mi a Hozd el és mutasd meg emlékeidet! formában

² A levéltár honlapja: <https://bit.ly/2RXfzfF>

³ Elérhető: <http://prater.topothek.at/>

fordítottuk)⁴ csatlakozik, ahol az adott közösség tagjai megjelennek, együtt megtekinthetik közös múltjuk magánkézben őrzött emlékeit, amely ösztönözheti őket arra, hogy ők is megosszák az otthon bőröndben, dobozokban vagy padláson tárolt, sokszor a vélnél értékesebb írott és képi dokumentumaikat.

Mivel magyarázható a topotéka ilyen gyors sikere Ausztriában? Az egyik nagyon fontos ok abban rejlik, hogy a topotéka olyan területet fed le, amely a levéltárak számára érdektelennak számít, de a helyi közösség múltja szempontjából jelentős értéket, összetartó erőt képvisel. Mindennek intézményi okai is vannak. Ausztriában a levéltárügy szabályozása a tartományok kompetenciájába tartozik, a levéltárak működését meghatározó tartományi törvények megfogalmazásához, elfogadásához is csak az utóbbi időszakban kezdtek hozzá. A szabályozás hiányában sokszor az egyes települési hivatalok irattárainak a sorsa az aktuális fenntartója hozzáállásától függött.

Végül nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a helytörténetírásnak, honismereti egyesületeknek nagy hagyományai vannak Ausztriában. A kisebb településeken szinte mindenki tudja, kihez kell fordulnia lakóhelyük múltját illető kérdésekben. E személyek közül kerülnek ki a topotékát gondozó önkéntesek is.

A sikereket követően a Bécsben székelő International Centre for Archival Research (ICARUS – Levéltári Kutatások Nemzetközi Központja)⁵ nemzetközi levéltáros egyesület is a kezdeményezés mellé állt, és 2014-ben a készülő európai uniós nemzetközi projekt egyik munkacsomagjává fejlesztette. A topotéka ugyanis teljes mértékben megfelel a meghirdetett célkitűzéseknek: a levéltáros szakma és a történelem iránt érdeklődők közötti kapcsolat újszerű módon történő erősítésének és a szakmán kívüliek kreatív bevonásának az adatbázisok építésébe. Az ICARUS végzi azóta a topotéka üzemeltetői feladatait, így csatlakozási szándék esetén velük kell felvenni a kapcsolatot.

A közösség mint lehetőség – a levéltárak és felhasználóik alkotói hálózata

Az Európai Unió 2014-től 2020-ig tartó időszakra hirdette meg a Kreatív Európa: az európai kulturális és alkotói (művészeti) szektor támogatási programját, amelynek célja – ahogy azt a program elnevezése is mutatja –, hogy az európai polgárok alkotó, kreatív módon vegyenek részt Európa sorsának alakításában, így a közös történelmük forrásainak megőrzésében, feldolgozásában és megosztásában is.

⁴ A magyar topotékák megnyitójáról öt kisfilm készült, ezeket az alábbi elérhetőségen lehet megtekinteni: Városliget topotéka (<https://bit.ly/2DBsN92>); Berettyóújfalu (<https://bit.ly/2HCLZHD>); Solyvár (<https://bit.ly/2HA3rwl>); Budafok (<https://bit.ly/2UsTClj>); Józsefváros (<https://bit.ly/2MBEe3A>) – letöltések 2019. jan. 26.

⁵ Az egyesület honlapja: <https://icar-us.eu/>

E gondolat jegyében fogalmazódott meg a projekt fő célkitűzése, a nagyközönség és a levéltárosi szakma közötti aktív alkotói kapcsolat kialakítása. A pályázat ötletes fantázianeve a projekt angol elnevezésének – Community as Opportunity – The creative archives’ and users’ network⁶ rövidítéséből született: Co.op. A négybetűs szó magába foglalja a projekt legfontosabb üzenetét, az egyén és közösség, a szakma és a történelem iránt érdeklődők együttműködésének fontosságát.

A projekt összeállítását és beadását a már korábban említett ICARUS nemzetközi levéltáros egyesület koordinálta, a vezetője pedig a Hesseni Állami Levéltár (Marburg) volt. E két intézménnyel együtt a 2014. november 1-jén indult és 2018. november 30-án lezárult projekt megvalósításában 17 partner vett részt: Budapest Főváros Levéltára, a Magyar Nemzeti Levéltár, a Cseh Köztársaság Nemzeti Levéltára, a Horvát Állami Levéltár, a Svéd Nemzeti Levéltár, a Finn Nemzeti Levéltár, Észtország Nemzeti Levéltára, a Müncheni Levéltári Főigazgatóság, a St. Pölten-i Püspöki Levéltár (Ausztria), Biscay Történelmi Egyházi Levéltára, a madridi egyetem, a nápolyi egyetem, a grazi egyetem, a kölni egyetem, a Balkán Intézet (Szerbia, Belgrád).

A projekt fő célkitűzései között szerepelt, hogy a nagyközönség minél jobban hozzáférjen a levéltári anyaghoz, célja továbbá a levéltári forrásanyag folyamatos digitalizálása, ezek minél szélesebb bevonása a jövőbeni szakemberek oktatásába, szakmai gyakorlatok, nemzetközi tapasztalatcsere támogatásával, a levéltári adatbázisok terjesztéséhez további technikai eszközök kifejlesztése a web 2.0-ás lehetőségek aktív kihasználásával.

A projekt megvalósítása során nyolc munkacsomag köré csoportosultak a feladatok, közülük Budapest Főváros Levéltára végezte a topotéka munkacsomag koordinációját. A workpackage résztvevői (a cseh, finn, svéd, észt, horvát nemzeti levéltárak, nápolyi egyetem, Biscay Történelmi Egyházi Levéltára) vállalták, hogy a projekt ideje alatt 5–5 nemzeti topotékát hoznak létre és nyitnak meg a nagyközönség számára a Hozd el és mutasd meg emlékeidet! rendezvény keretében. A találkozóról filmfelvételek készültek és a youtube csatornán megtekinthetők. A topotékák létrehozásának költségeit a pályázati pénz fedezi oly módon, hogy a projekt ideje alatt alapított topotékáknak a projekt befejezése után sem kell évi fenntartási díjat fizetniük.

A topotéka munkacsomag célkitűzéseinek gyakorlati megvalósítása

Az Európai Unióhoz beérkezett 75 pályázatból 21 projekt nyert támogatást, ez utóbbiak közül a legjobb eredményt, a 100-ból 95 pontot a mi co.op pályázatunk ért el. Ebben valószínűleg fontos szerepet játszott, hogy a munkacsomagban

⁶ A projekt honlapja: <https://coop-project.eu/>

megfogalmazott célkitűzések összhangban álltak a pályázatban kiírt elvárásokkal, s hogy megtörtént a pályázatban kitűzött feladatok végrehajtásának alapos kidolgozása is. Ennek ellenére a projekt kezdetén a partnereknek komoly kihívásokkal kellett szembenézniük. Először is a topotéka platform feltételezi olyan közösségek meglétét, amelyek erős helyi identitással rendelkeznek és amelyekben a helytörténetírásnak, a honismereti egyesületeknek komoly hagyományai vannak. A projektben nyolc különböző történelmi és szociális háttérrel rendelkező ország vállalkozott a feladat végrehajtására, s kérdés volt, vajon működik-e a modell más-más feltételek között? A következő problémát az jelentette, hogy a projekt elindítása előtt az új topotékák laikusok, kisközösségek kezdeményezésére jöttek létre, most pedig szakmai intézmények vették át ezt a szerepet, amelyek ráadásul nem rendelkeztek a topotéka meglétéhez szükséges lokális kapcsolatokkal. Meg kellett tehát találni azokat a csatornákat, amelyeken keresztül eljuthattak a helyi identitással rendelkező kisközösségekhez. Végül nagyon komoly kihívást jelentett mind a partnerek, mind pedig az üzemeltető számára, hogy létrehozzák a partnerországok nemzeti nyelvű felületeit. Ez a kérdés is megoldódni látszik: jelenleg a német és angol mellett 11 különböző nyelv szerepel az online platformon. E 11 nyelvből a finnországi sámi három különböző dialektusa képviselteti magát az oldalon.

Budapest Főváros Levéltára számára a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és annak kerületi fiókjai váltak fontos partnerré és töltötték be a közvetítő szerepet a helyi identitással rendelkező városrészek felé. E fiókkönyvtárak könyvtárosai kapcsolatban állnak a honismereti társaságokkal, ismerik azokat a személyeket, akik a kerület múltjára vonatkozólag gyűjteménnyel rendelkeznek. Lelkesen, önkéntes alapon kapcsolódtak be a topotéka gondozásába, amelynek köszönhetően a könyvtáruk is új látogatókkal gyarapodott.

A vidéki topotékák alapításában a projektben részvevő levéltári munkatársak személyes kötődései segítettek. Berettyóújfaluban és Solymáron az önkormányzat is támogatja a kezdeményezést. Berettyóújfaluban a Bihari Múzeum munkatársai végzik az adminisztrátori feladatokat.

Az Észti Nemzeti Levéltár hasonlóképpen, csak nem a városi, hanem a regionális könyvtárakban talált együttműködő intézményre. Észtországban a területi könyvtárak feladatkörébe tartozik a regionális történelmi források gyűjtése, így fontos szerepet töltöttek be a topotékák létrehozásában is.

Finnországban az ötlet már nyitott kapukra talált, a magánszervezetek régóta keresték azokat a csatornákat, amelyek révén nyilvánossá tudnák tenni gyűjteményeiket. Ez megmutatkozik a topotékák számán is, amelyek közül már tíz elérhető, három pedig előkészületben van.

A Horvát Nemzeti Levéltár végül középiskolák diákjaiban találta meg az együttműködő partnereket, bár ebben annak is fontos szerepe lehetett, hogy a

projekten belül ők koordinálták a levéltár-pedagógiai munkacsomagot, és ebből kifolyólag számos oktatási intézménnyel intenzív kapcsolatot építettek ki.

Végül néhány statisztikai adatot szeretnék ismertetni. A projekt indulásakor, 2014-ben, csaknem 40 település rendelkezett topotékával, egy-két kivétellel mind Ausztriában működött. A legutóbbi statisztikai adatok szerint jelenleg 233 topotéka szerepel az online platformon, 111 Alsó-Ausztriában, 32 Felső-Ausztriában, további 12 a többi osztrák tartományban. 67 topotékát üzemeltet további 10 európai ország, három magántopotéka és három intézményi topotéka működik. A 67 európai topotéka a működését – bár nem mindegyik a co:op projekt keretében jött létre – az európai uniós projektnek köszönheti. A felületen 2019 januárjában 399 000 *digitális kép* érhető el, amelyek eredetijét továbbra is a tulajdonosa őrzi. A jelenlegi adatok a 2014. év adataihoz képest hatszoros növekedést jelentenek!

A topotékák jövője

Egy projekt keretében megvalósult tevékenység esetében mindig fennáll annak a veszélye, hogy a projektidőszak lejárta után nem lesz folytatása. Természetesen ez nem érinti a projekt keretein kívül eső ausztriai vagy egyéb topotékákat. A co:op partnerek ezt mindenképpen el szeretnék kerülni, ezért a projektzáró rendezvényen az a döntés született, hogy az ICARUS levéltáros egyesületen belül egy topotéka munkacsoport alakul, amelynek tevékenységét ugyancsak Budapest Főváros Levéltára fogja koordinálni. Ezzel a nemzetközi háttér biztosítottnak tűnik. A munkát azért is folytatnunk kell, mert a projekt végén jelentkeztek a topotéka disszeminációja terén végzett erőfeszítéseink első komoly eredményei. A vállalt öt topotékához az utolsó hónapokban még további települések csatlakoztak, valamint egy intézmény is, így a topotékák száma 11-re növekedett a projektzárás időpontjáig. Az érdeklődés azóta sem csökkent, újabb közösségek jelezték csatlakozási szándékukat.

A projekt lezárásával megváltoztak a csatlakozási feltételek is, az ingyenesség a nemzetközi partnerek számára továbbra már nem biztosítható. A kapcsolódni kívánó közösségek ezentúl az üzemeltetővel, az ICARUS-szal közvetlenül kötnek szerződést, de Budapest Főváros Levéltára továbbra is vállalja a közvetítést, illetve segítséget nyújt szakmai kérdésekben. Az új csatlakozási feltételek végleges kidolgozása a következő hónapok feladata.

Az ICARUS-on belül létrejött topotéka munkacsoport feladatai közé tartozik, hogy kidolgozza az online archívum jövőbeli informatikai fejlesztésének főbb irányvonalait. A platform nemzetközi beágyazottsága tekintetében különlegesnek számít, hiszen Finnországtól Olaszorszáig, Magyarországtól Spanyolországig egy felületen érhetjük el több mint 200 közösség nemzeti nyelven megjelenő digitális tartalmait. A közös nyelv hiánya azonban komoly akadályt jelent

a böngészésben, ezért el kellene gondolkodni a topotékák kétnyelvűvé tételéről, természetesen csakis azon közösségek esetében, amelyek ezt szeretnék megvalósítani.

A topotéka felületen rendkívül értékes tartalom halmozódott fel, olyan magánjellegű dokumentumok váltak elérhetővé – mindez nemzetközi perspektívában –, amelyek korábban rejtve voltak a nyilvánosság elől, sőt sok esetben pusztulásra voltak ítélve. E forrásoknak az utókor számára történő megőrzését tekintette alapvető küldetésének a topotéka platform ötletadója, hangsúlyozva emellett, hogy gyűjteménye nem a tudományos diszciplínák mentén rendeződik. A co:op projekt topotéka munkacsomagjában részt vett partnerek azonban tudományos műhelyeknek is számítanak, így természetszerűleg áthelyeződtek a súlypontok a topotéka célkitűzéseit illetően. Felmerült annak igénye, hogy az archívumban felhalmozott tudást a tudományos kutatás is hasznosítsa. Számos olyan forrás áll rendelkezésre, amelyet mentalitástörténeti, társadalomtörténeti kutatások kiegészítésére is fel lehet használni. Ehhez arra van szükség, hogy a történész, helytörténész szakemberek minél szélesebb körében váljon ismertté e platform megléte.

A topotékákat kiválóan lehetne alkalmazni az oktatásban is. Számos olyan kutatási témát szolgáltat a felület (például hogyan öltöztek nagyszüleink, hogyan szórakoztak, milyen ételeket fogyasztottak, mivel utaztak, játszottak, hogyan fényképezkedtek stb., mindez európai kitekintésben), amelyek a diákok számára is befogadhatók, és rajtuk keresztül megismerhetik a történeti kutatás menetét.

Egyetlen példával szeretném illusztrálni a topotékában rejlő lehetőségeket. A böngészés során a svédországi Svenskyborna topotékában⁷ két fényképre lettem figyelmes: egyikén egy vonat volt látható, rajta magyar címerrel, a másikon pedig magyar népviseletbe öltözött lányok álldogáltak, szintén a pályaudvaron. A fotók 1929. július 30-án készültek. De hogyan kerültek Magyarországon készült fotók egy svéd topotékába? A kérdés megválaszolása az internetnek köszönhetően rövid időt vett igénybe, ugyanakkor olyan történelmi eseményekről nyertem tudomást, amelyekről korábban semmilyen ismerettel nem rendelkeztem. Kiderült, hogy a topotéka az 1929-ben Szovjetunióból visszatelepített svédek alapította egyesülethez tartozik. A svéd–orosz háborút lezáró békekötés szerint a svéd lakosú Dagö szigete 1721-től orosz kézbe került. II. Katalin cárnő parancsára 1782-ben mintegy 1000 svédet áttelepítettek a Dnyeper partjára, akik közül csak 530-an érkeztek meg, majd a mostoha körülmények, járvány miatt 1783-ban már csak 135-en voltak életben. A megmaradtak megalapították Altschwedendorf települést. A következő évszázadokban megőrizték nyelvüket, evangélikus hitüket. A 19. század második felében figyelt fel rájuk az anyaország, és főleg a svéd nyelv

⁷ <http://svenskyborna.topotek.se/>

általuk megőrzött formáját tanulmányozták. A Szovjetunió létrejöttével egyre több zaklatásnak voltak kitéve. Svédország végül 1929-ben elérte, hogy a szovjet kormány engedélyezze visszatelepítésüket Svédországba. A családokat vonaton szállították óhazájukba. A 22 vagonból álló szerelvény Konstancából indult, majd 1929. június 30-án Lőkösházánál lépte át a magyar határt, ahol ünnepélyesen fogadták őket a város lakói, és itt megpihenhettek az utasok. A vonat továbbindult Budapestre, majd Bécsen, Passaun keresztül jutott el Sassnitzig. A hosszú utazás végén 885 személy érkezett meg Svédországba. A visszatértek közül nem mindenki maradt Svédországban, egy részük később Kanadában, más részük Gotland szigetén telepedett le. A leszármazottak ápolják a kapcsolatot őseik lakhelyével és igyekeznek megőrizni a múltjukra vonatkozó forrásokat.

A Hungaricanának köszönhetően végül megtaláltam a Békésmegyei Közlöny 1929. július 31-i számát is,⁸ amely beszámolt a vonat fogadtatásáról. A két fényképből kiindulva tehát tudomást szereztem egy népcsoport hányattatott sorsáról, kalandos visszatéréséről. Zárójelben megjegyezném, hogy megérne egy rövid tanulmányt a magyarországi átutazásuk, fogadtatásuk előkészítésének feldolgozása.

Budapest Főváros Levéltára a projekt lezárása után is folytatja a topotékák koordinálását, és igyekszik minden segítséget, felvilágosítást megadni a csatlakozni szándékozó közösségeknek (például az adminisztrátoroknak igény szerint néhány órás tanfolyamot tart), és az érdeklődők kérdéseikkel bármikor fordulhatnak az intézmény illetékes dolgozóihoz.

Végül következék a Magyarországon működő topotékák felsorolása és elérési útja:

- Berettyóújfalu (<http://berettyoujfalu.topoteka.hu/>)
- Budapest – Városliget (<http://varosliget.topoteka.hu/>)
- Solymár (<http://solymar.topoteka.hu/>)
- Budapest – Budafok (<http://budafok.topoteka.hu/>)
- Budapest – Józsefváros (<http://jozsefvaros.topoteka.hu/>)
- Székesfehérvár (<http://szekesfehervar.topoteka.hu/>)
- Veszprém (<http://veszprem.topoteka.hu/>)
- Budapesti Műszaki Egyetem (Műegyetem) (<http://muegyetem.topoteka.hu/>)
- Bodajk (<http://bodajk.topoteka.hu/>)
- Eger (<http://eger.topoteka.hu/>)
- Kaposvár (még nem nyilvános, elérési útja a többihez hasonló lesz).

Toma Katalin

⁸ <https://bit.ly/2ShwftI>